

Звуки мови й звуки мовлення

урок української мови в 5 класі

Дорогий друже!



Ти поглибиш знання про звуки мови та їх поділ на голосні й приголосні

Збагатиш свій словниковий запас

Навчишся передавати слова фонетичною транскрипцією

Розвиватимеш образне мислення

Для перегляду презентації натискай мишкою на слайд. Після "кліків" поступово з'являтиметься інформація. Перехід до наступного слайда так само здійснюється "кліком" мишки.

Пригадай. Ти це знаєш!

(тисни мишкою на початок речення)

Як називається розділ мовознавчої науки, що вивчає звуки мови й мовлення?

Фонетика

На які групи поділяються звуки?

Голосні й приголосні

Чи означає щось окремо взятий звук?



Ні

Утвори із запропонованих
звуків якомога більше слів:

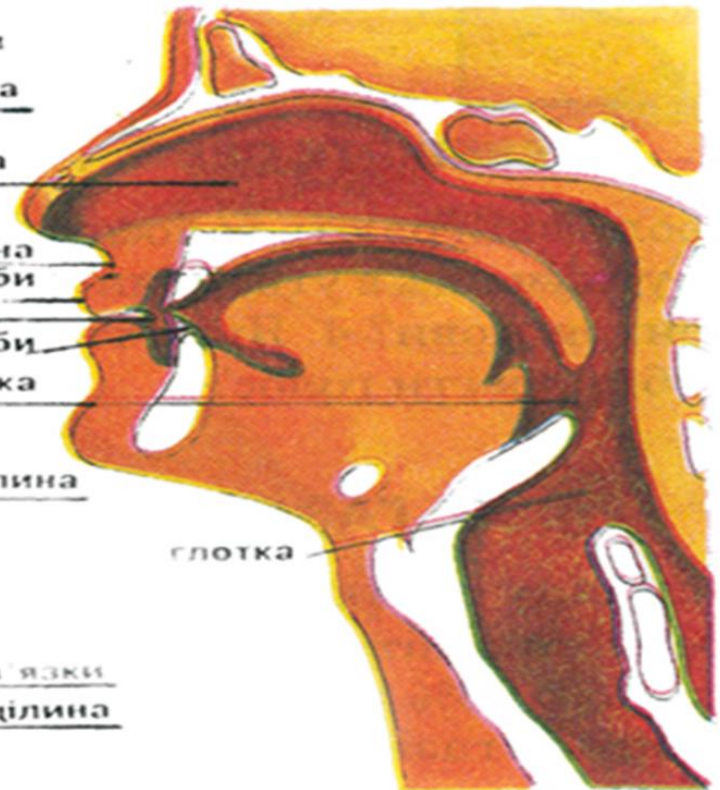
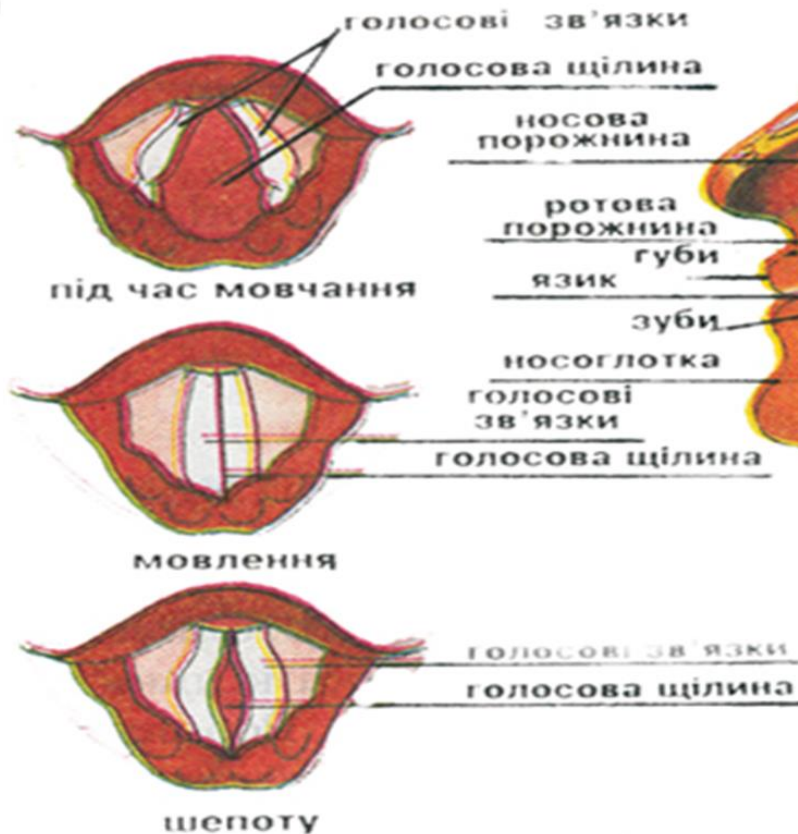
[а], [м], [и], [р], [ж], [о], [т]



Розглянь, які органи мовлення беруть участь в утворенні звуків

Органи, що беруть участь в утворенні звуків мови

Положення голосових зв'язок



Пригадай. Ти це знаєш!

(тисни мишкою на початок речення)

Які органи творять
звуки?

Органи мовлення

Як творяться голосні
звуки?

За допомогою голосу

Як творяться
приголосні звуки?

За допомогою
голосу і шуму або
тільки шуму



Пригадай!

- ▶ ЗВУК – це найменша неподільна одиниця, яку ми вимовляємо й чуємо.
- ▶ В українській мові – 38 звуків:
6 – голосних та 32 – приголосні
- ▶ Звуки записуємо у квадратних дужках (ФОНЕТИЧНОЮ ТРАНСКРИПЦІЄЮ) [а], [б], [в], [г], [д], [ж], [з], [и], [і]



Запам'ятай!

Фонетична транскрипція — це звуковий запис слів із використанням відповідних умовних позначок: слово фонетичною транскрипцією записуємо в квадратних дужках: **вода [вода]**

Позначки:

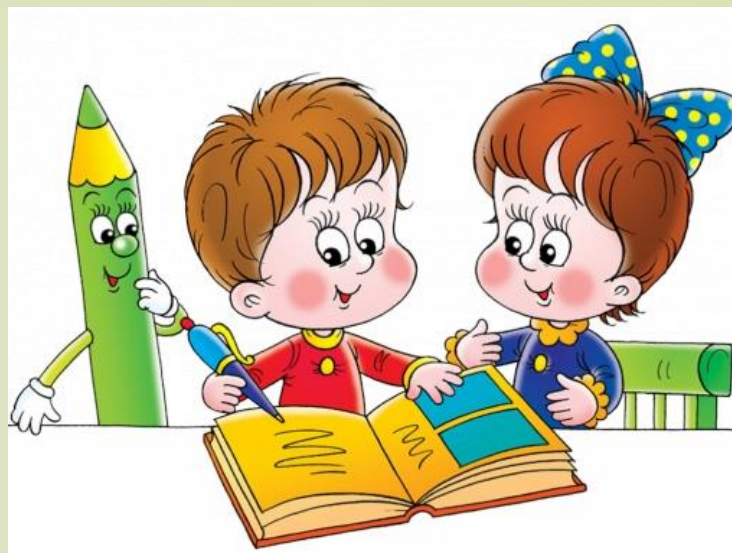
- ▶ ' — м'якість приголосного воля [вол'а];
- ▶ : — подовжений звук: сіллю [с'іл':у];
- ▶ ' — напівпом'якшення приголосного рілля [р'іл':а] ;
- ▶ ' (над голосним) — наголос

| Букви | Звуки | Умови запису |
|--------|------------|--|
| щ | [шч] | Завжди |
| дж, дз | [дж], [дз] | Завжди, крім випадків, коли [д] і [ж], [д] і [з] знаходяться на межі значущих частин слова і належать до різних морфем |
| ї | [ji] | Завжди |
| я | [ja] | На початку слова, після апострофа, м'якого знака, після голосного звука |
| ю | [ju] | |
| є | [je] | |
| ю | [y] | Після приголосного, який при цьому пом'якшується |
| є | [e] | |
| я | [a] | |

Опрацюй новий матеріал!

- Вимов зазначені слова парами. Якими звуками вони різняться? Що означає кожне слово? Як заміна одного звука іншим змінила значення слова?

Галка - галька, лис - ліс, гриб-грип.



Виконай завдання

1. Прочитай слова, передані звукописом (фонетичною транскрипцією). Запиши їх буквами:

[учен'], [с' і л'], [шчока],
[йіжак], [йул'іа],[мйач]

2. Подані слова передай звукописом (фонетичною транскрипцією):

вода, хліб, п'ю, яблуна,
її, кінь



Відпочинь!

- ▶ «Напиши» у повітрі **очима** перший рядок алфавіту (А, Б, В, Г, ...)
- ▶ «Напиши» у повітрі **головою** другий рядок алфавіту (З, И, І, Ї, К ...)
- ▶ «Напиши» у повітрі **верхньою частиною тулуба (плечима)** третій рядок алфавіту (Н, О, П, Р ...)

Робити вправи слід з максимальним повертанням частин тіла, плавно, без ривків і зайвого напруження, букви мають бути високими і великими.



Фонетичні сходинки

Додай або вилучи один звук у слові, щоб утворилося нове

Твір

Отвір

Канва

Кава

Зубр

Зуб



Фонетичні сходинки

Перестав місцями звуки, щоб утворилися нові слова.

Колба

Бокал

Роги

Гори

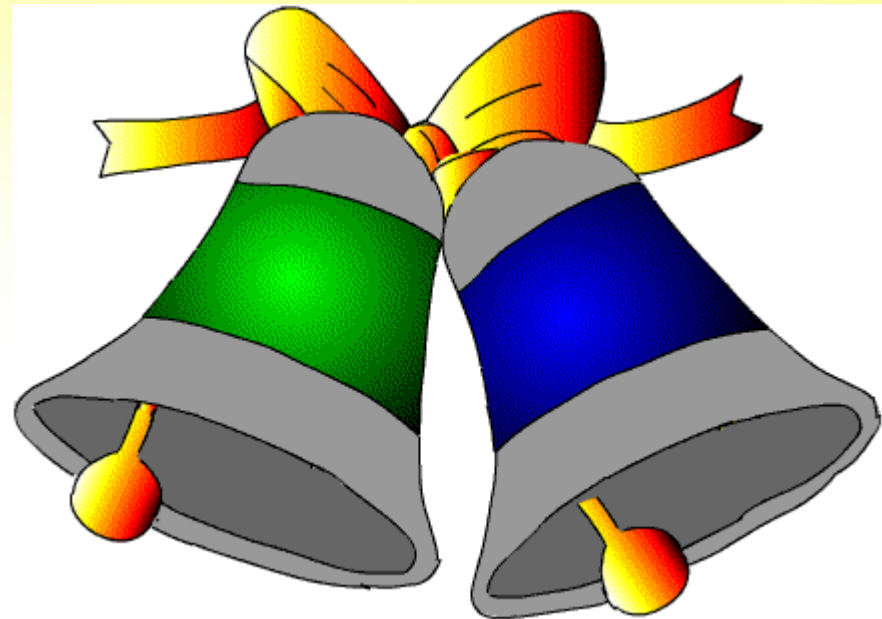


Тіло

Літо

Запам'ятай!

- Приголосні бувають дзвінкі і глухі. При вимові дзвінких приголосних голосові зв'язки дрижать. При вимові глухих – непорушні. Глухі приголосні утворюються лише з шуму, а дзвінкі – з голосу й шуму.



Запам'ятай!

- Близькі за звучанням дзвінкі і глухі приголосні становлять пари:

Дзвінкі

[б] [д] [з] [ж] [г] [ґ] [дж] [дз]

Глухі

[п] [т] [с] [ш] [х] [к] [ц] [ч]

- Не мають парних глухих звуки [м], [н], [в],[л], [р], [й]. Їх ще називають сонорними. Легко запам'ятати сонорні звуки так: вони є у слові **віроломний**, тобто підступний. Не має парного дзвінкого глухий [ф].



Заміни дзвінкі приголосні парними глухими. Запиши утворені слова.

- Балка
- двір,
- жати,
- коза,
- гава,
- хол.



Додай голосні та утвори назви професій (тисни мишкою)

втрнр

Перевір
себе!

Ветеринар

ртст

Перевір
себе!

Артист

пдгг

Перевір
себе!

Педагог

Для самоперевірки тисни мишкою на червоні хмарки. Правильна відповідь з'явиться одразу ж. Перехід до наступного слайда здійснюється "кліком" мишки.

Обравши правильні відповіді, ти зліпиш сніговика!



Найменша одиниця мови і мовлення – звук.

так

ні

Глухий [ф] має дзвінку пару [в].

так

ні

В українській мові 38 звуків, з них 6 голосних.

так

ні

Ні

Загадки - жарти

- 1) Чого нема в яблуні, але є у вишні, черешні, груші?
- 2) Чим закінчується літо і починається осінь?
- 3) Що стоїть посеред городу? А посеред лісу?
- 4) Чим відрізняється шиття від життя?

1. Звук [Ш]. 2. Голосним [О]. 3. Посеред городу звук [О], посеред лісу - [І]. 4. Глухий звук змінився на парний дзвінкий .

СЬОГОДНІ ТИ...

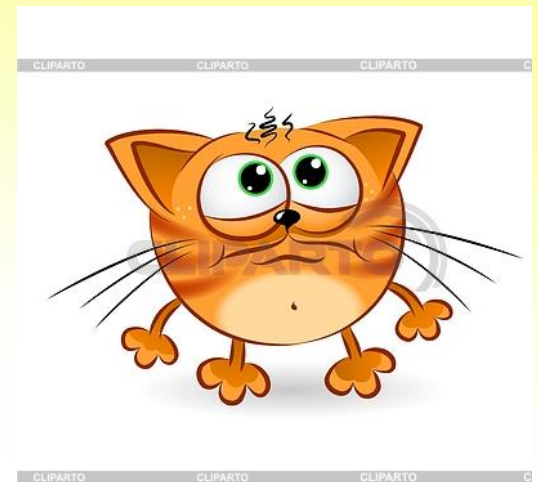
- ▶ збагатився інформацією про
Що зрозумів? Що вивчив?
Що тебе найбільше зацікавило?



▶ Тепер ти знаєш.....

▶ Тепер ти можеш.....

▶ Над чим ще треба попрацювати?



Домашнє завдання

- Склади лінгвістичну казку про один із звуків.
 - Розглянь зразок:
- **Пригода Звука [Ж]**



Звук [ж] сидів на кущику жасмину і співав пісеньку: «ж-ж-ж-ж». А жучок слухав її і вголос журився: «Яка гарна пісенька, а я не вмю так співати». Звук [ж] почав вчити цієї пісеньки Жучка, але у нього нічого не виходило, Жучок був неуважним та ледачим.

Пройшло багато часу, а Жучок так нічого й не навчився. Тоді Бджілка, що працювала поруч і чула все, розсердилась і сказала: «Жу-жу-жу, я тебе швидко навчу!» Вистромила своє гостре жало і полетіла до Жучка. Жучок злякався і закричав: «Ж-ж-ж-ж, я все розкажу». Відтоді Жучок тільки і співає цю пісеньку: «ж-ж-ж-ж».



Презентацію підготувала
Голікова Юлія Анатоліївна,
учитель середньої загальноосвітньої
школи № 26
Солом'янського району
м. Києва